

gospodarske, obrtniške in narodne

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 fl. 60 kr., za pol leta, 1 fl. 80 kr. za četert leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 fl. 20, za pol leta 2 fl. 20 kr., za četert leta 1 fl. 15 kr. nov. dn.

V Ljubljani v sredo 17. decembra 1862.

Razdelimo si občinske pašnike ali gmajne!

Iz Goriškega 1. dec. — Da po Ipavskem in dolanem Krasu je spomladi nesrečna slana sadje skor uničila in grojzdje prezlo ukrčila, in da je v zgornji Ipavi in v Brdih unikraj Soče strašna toča rovstala, in da je v nekterih krajih dežja zlo manjkalo, znano je zadosti. Vendar v obče se ne sme slaba letina imenovati, ker modri Gospod nad nami je tako naredil, da kodar je bila slana posmodila, je bilo več žita, koder pa je suša bolj pritislila, je več vina. Da je letos ipavsko vino dobro, ni treba umnim možem praviti. Prodaja se še zmiraj med 7 in 9 gold. vedro.

Jako visoka vinska cena v novejši dôbi naše ljudstvo močno hrabri, da čedalje bolj trte množi; to je prav, da se svet boljša. Marsikje je pred malo leti še zaničevana puščava bila, kjer zdaj zali vinograd stoji. Al — ker je tu v Primorji zemljišče tako drobno razkosano*), da mnogi nimajo več kaj boljšati, je pač zadnji čas, občne zemljišča (gmajne) razdeliti. Da! slehernega ljudoljuba mora srce boleti, ako vidi, kako se marsikje za čevelj zemlje kavsajo, tepeje in pravdajo, med tem, ko toliko tisoč oralov (tavžent johov) občinske zemlje v nemar puščajo. Res žalostna resnica je, da le prevelik razloček je med lastnino in srenjskimi zemljišči, naj je hrib ali plan!

Dragi moj! kadar greš od Ajdovščine doli proti Gorici, se ti koj prikaže obširna planjava, na koji se nekoliko krav pase; zovejo jo „trnje“. Na vprašanje ondi stoječega človeka: „kaj je tu?“ dobiš vale odgovor: „gmajna kriška in ajdovska je“. In ko dalje greš, se na polnočno stran ozeraje, vidiš široko in visoko goro pustega Čavna. Na vprašanje, boš tudi tu odgovor dobil... ška... in... ška gmajna je. Tudi kadar memo šempaske vasí na široko polje prideš, se ti bo zdelo, da tista ravnina ljudém premalo koristi. In na vprašanje; „kaj je to? ali čigavo je to?“ dobiš odgovor: „Tu je zmešana štrana; nekteri imajo pravico pasti in drugi kositi.“ In tako naprej.

Kamorkoli se ozremo, povsod vidimo občinsko zemljo revno puščavo, naj je hrib ali plan, vse je le v žalostnem stanu.

Toraj prisrčni ljudoljubi! tudi v tem ni prezreti besede prvaka naših pesnikov:

„Gani se komur je mar zahvale prihodnjega vnuka.“

Predragi domoljubi! kterim je mar za množenje in ohranjenje ljudstva, — kteri tako težko vidite prepuste ravnine in planine, in še težej gole hribe in višine, pomozite vsak po svoji moči k razdelitvi, in še mi bomo lepši svet vidili in obilniši sad zemlje uživali.

Vrtovinska občina (komun) je en kos kake 45 oralov velike puščave, menovane „na pihacih“, razdelila; kjer se pred malo leti ni moglo 5 krav prerediti, ondi zdaj nad 2000 centov krompirja in obilo repe, ajde itd. na leto pri-

*) Tu v Primorji je mnogo takih posestnikov, da po manj ko tri orale zemlje imajo. Pis.

delajo, in čez 5 let bojo ravno ondi zamogli do 400 veder vina pridelati. Kak razloček!!

Da bi se gori omenjene in druge ravnine razdelile pa pametno obdelovale, koliko krompirja, repe, turšice itd. bi se več pridelalo? — In tudi naše gorovje in hribovje bi poprej, kakor marsikdo misli, potrebno obleko dobilo, ktera bi nam in našim naslednikom jako koristila.

In za boljšanje Krasa — vsi sveti, uki in družbe malo hasnejo. Le razdeljenje je gotovo sredstvo, da se pojzdi in zboljša Kras.

Marsikdo bi utegnil reči: „E, sedanje ljudstvo ni več tako zamazano; če bi res veliko bolj prav bilo, bi gotovo vse na razdeljenje vpilo.“ Odgovorim na to, da res je ljudstvo vedno pametnejše, al neka puhla sebičnost starokopitne stranke občekoristno razdeljenje še zmiraj zadržuje.

V mnogih soseskah — razun nekterih premožniših — vse ljudstvo razdelitve želi, ter če bi prav napeli, je zmaga gotova; toda oče župan in dva starašina se razdelitvi uperajo, — ker obilno živine imajo, pa ker so skoraj polovici sosesčanov botri, in ker ubožnejše večkrat v dnino jemljejo, si vsi v škodo vseh ne upajo ziniti. Nekoliko drugih ubožnejših se pa iz enakih uzrokov trem zbornikom zameriti boji itd. Al predragi! če se bomo eden družega preveč bali, bomo vsi v lastno škodo nazaj stali. Toraj, kakor marsikod, tudi tu srčnost veljá!

Nekteri Krašovci menda zastran ovčje reje razdelitev občnih zemljiš zadržujejo, rekoč: „kje bomo pa volno za oblačila jemali?“ Meni se zdí, da ko bote gmajne razdelili, bote še ovce redili. Če bi pa tudi ne — kaj to? Le govedine da bi več dobro redili. Poznam kmetovavce na Ipavskem, kterih očetje so ovce redili, zdaj jih pa sini nimajo, pa vendar boljše živijo in mraza menj trpijo kakor njih očetje in predočetje. Krašovci, ki tako blizo bogatega Trsta stanujete, kjer se tako lahko mleko in maslo prodaja, le več krav dobro redite, in lahko bote shajali.

Toraj ker v občnih zemljiščih res mnogo zakladov (šacov) zakopanih leží, vse predrage domoljube in sosebno čč. gg. deželne zbornike kar lepo prosimo, si razdelitev občnih zemljišč jako h srcu vzeti. Uzroki, s kterimi neki kratkoumni sebičneži razdeljenje overajo, so tako trohleni, da jih kladvo naše dôbe lahko razbije. Le pogum!

V....c.

Pogled v Ravno goro. Začetek goveje kuge ondi. *)

Od Kolpe 9. dec. — I. — Naj povem čitateljem „Novic“ kar vem, kot bližnji sosed, od goveje kuge na Ravni gori. Ravna gora je trg na stari karolinski cesti, ki pelje iz Karlovca v hrvaško primorje. Prebivavci Ravne gore, kakor tudi mnogo drugih prekopolpnih vasí, so večidel sami Krajnci iz idriske okolice, od Trate in od Železnikov, ktere je, če se ne motim, cesarica Marija Terezija na Hrvaško preselila. Hrvati te naše Krajnce in druge

*) Hvala posebna za to naznanilo!

Kajkavce, ki so bolj Slovenci ko Hrvati, marljivo pohrvatujejo, kakor tudi mi Hrvate, to je, tako imenovane bele Krajnce pridno pokrajncujemo. Ne vem, kdaj bomo tiste zlate dōbe dočakali, da bi, kakor drugi narodi, tudi mi Jugosloveni vsi en književen jezik imeli, ki ne bi bil hrvaški, ne srbski, ne bulgarski, ne slovenski v sedanjem pomenu, ampak jugoslovenski, to je: vseh in nikogar. Dokler bomo Slovenci v svoje slovenske, Hrvati v svoje hrvaške in Srbi v svoje srbske idiotizme ali jezikoslovne napake tako zaljubljeni ko sedaj, tako dolgo, se bojim, ne bo nič s književnim jedinstvom našim, marveč prepad med nami bo namesto manji, čedalje večji, ker s sedanjimi književnimi narečji mnogo napačnih jezikoslovnih oblik in izrazov, ki so le tu pa tam v kakem kotu navadne, vsemu plemenu vrivamo, dobro zrnje zametujemo in prazne pleve na mesto njegovo postavljamo; namesti da bi, narečja svoje izobrazevaje, saj to kar novega vpeljemo vsi enako vpeljali, še to, kar je nam od starine, od nature občinskega, razdevamo in zatiramo s tem, da na znanstvenem polju vsak svojo pot koračimo. Oj, kaj bi veljalo, ako bi mi Jugosloveni svoj mili narod, namesti da mu dosedanje književne narečja, ki mu so, posebno kar bolj znanstvene izraze zadene, več ali manj neumevne in nenavadne, v glavo vbijamo, raji z uzajemnim jugoslovenskim jezikom soznajevali, kterege bi kmali skup imeli, ako bi sorodni Srbi in Hrvati od svojih nepravilnih jezikoslovnih pokvek saj toliko puščali kot mi Slovenci. Potem še le bi s pravim veseljem gledali na pomnoževanje šol in na razvitje književnosti naše, ker zdaj se oddaljujemo, ko napredujemo, potem pa bi se jedinili bolj, ko bi se razvijali. Res da bi se uzajemni jezik jugoslovenski od navadne vsakdanje besede bolj razlikoval, ko naše dosedanje književne narečja, — al kaj zato? Pogledjmo nemškega Korošca, Tiroljca, Pemca, pogledjmo naše Kočevarje, kako hitro se ti može v šolah s književno nemščino soznajajo, dasiravno se ona od navadnega narečja njihovega loči ko dan od noči, in mi Jugosloveni, ki se hvalimo, da imamo dar jezika, mi, ki se za potrebo nemški, talijanski, magjarski ali turški „parlirati“ v tem hipu navadimo, da bi se vsake domače besede in vsake oblike ko strupenega gada bali, če le ni na našem domačem zelniku zrastle! Tega Bog obvaruj.

Pa pustimo to in vrnimo se sopet k naši Ravni gori. Tak po cesti ravnogorski so gñali, kakor sem slišal, 94 velikih, jako pitanih volov ali bivolv v Trst, ki pa niso bili iz Granice ali iz Bosne, ampak iz Karavlaške dežele ali iz Valahije. Na poti blizo Ravne gore en vol tako oslabi, da ni mogel naprej. Gospodar ga toraj pusti v hiši, kjer je prenočil, in reče ljudem, da naj ga zakopljejo, ako pogine; če ne, pa naj ga zakolejo in pojejo. Ljudje so ga res zaklali, domá jedli in v še pet drugih hiš koline poslali. Revčki niso vedli, da jejo kužno meso. Njim ni sicer nič škodovalo; al v tisti hiši, kjer so vola zaklali, je naglo pet goved pocrkalo, in tam, kjer so koline jedli, v vsaki hiši najmanj po dvoje. Kakor hitro to kotarski sudac g. Erazem Barčić dozná, hitro pošlje glas v Reko, in med tem ostro zapové, da se ima na Ravni gori vse blago, ki ima kako znamenje kužne bolezni nad sabo, ubiti in globoko v zemljo zakopati. Tudi zapové, da ne sme nobeno živinče več iz hleva niti na pašo niti na vodo, ampak da se mora vse domá pod streho krmiti in napajati in to ne od kogar si bodi, ampak v vsaki hiši naj imajo le enega človeka zato, ki pa mora za štalo posebno obleko imeti. Te naredbe niso bile zastonj, zakaj ta vol je bil zanesel pravo govejo kugo v deželo, za njim je že poginilo v Ravni gori enih 40 glav, eni pravijo, da še več. Zapoved, blago domá zaprto držati, je bila zato čez celo županijo Reško, toraj od Karlovca vse do morja razširjena in na prošnjo g. Barčića je živinozdravnik tudi 30 vojakov iz Reke sabo v Ravno goro pripeljal, ki ostro na to pazijo, da bi se kuga v klici zatrla. In to je neobhodno potrebno,

zakaj ako bi se ta morivka po Hrvaškem razširila, bi se je mi Krajnci ubraniti ne mogli, če bi 1000 čuvajev na mejo postavili. Dosle se hvala Bogu! ni še nikjer drugej pokazala, ko na Ravni gori in na Sušici, v nekem selu blizo Ravne gore; upamo, da se bo tudi tam po prizadevanju vrlega g. Barčića kmalo zatrla. Naj h koncu še pristavim, da je te dni v našo hišo neka stara mamica prišla, ki je trdila, da vé za gotovi lek zoper govejo kugo. Gospod župnik so tej copernici, kakoršnih je in bo zmiraj nekoliko na svetu, se vé da pôs podpisali in tako nam je 80.000 gold. po vodi splavalo.

Goveja kuga v Istri.

Iz Istre 12. grudna. — Goveja kuga se je v Biljskem okraju na Grožnjaščini pokazala. Posestniku M. P. je od 23.—26. listopada 6 volov, 1 junec, 1 krava in 1 tele poginilo. Včeraj so pri njegovem sosedu vola pobili in zakopali; danes se je pa že tudi v drugem selu oglasila. Okrajna gosposka je postavila straže. Žalostna je za naše kmete; v vsem slaba letina, samo oljk je po mestih obilo; pa tudi te vseh lukenj ne morejo zamašiti. Do grla so v dolgovich; če jim še kuga goveda podavi, kaj bodo reveži začeli? Okrajna gosposka si prizadeva na vso moč kugo zatreti; toda z našimi kmeti je težka; nekaj jih slabe leta tarejo, zato tajé, dokler gosposka bolezni ne osledi; poglaviti vzrok je pa prevelika vera v uroke; o živinskih boleznih iščejo najpred v zagovarjanji in v žegnih pomoči; ako to ne pomaga, gledajo bolno živino spečati. Ako si mesarji zavolj policije ne upajo bolne živine kupiti, jo kmet domá pobije in četrti mesarjem ali pa tudi sosedom po ceni skrivši prodá; če pa crkne, jo sam odere in potlej včasih s sosedi pojé, včasih pa zakopá.

O tisočletnici sv. Cirila in Metoda.

Spisal Davorin Terstenjak.

(Konec.)

Zakaj pa naj se leta 1863 misijon obhaja v Jarenini? Ali je historično gotovo, da je tam sv. Metod res sv. mešo bral, kakor ljudstvo pripoveduje? Res se z listinami ne dá dokazati; tudi kapela sv. Mihela ni v starem slogu sozidana, — al koliko cerkev nek imamo še celih iz stare dōbe v prvotni njihovi podobi? Historično gotovo je, da je ptujška cerkev leta 846, beneška pa leta 853 blagoslovljena; al vendar ni v njih najti sloga one dōbe. *) Tako tudi jareninska kapela, ktera je pozneje služila za kostnjak, je utegnila prezidana biti.

Kdo bi bil to povest tudi med ljudstvo spravil? Do najnovejše dōbe so slovenski duhovniki iz šol malo znali ali celó nič o delovanji sv. aposteljnov Cirila in Metoda. Šolske bukve niso družega o teh možéh omenile, kakor da sta v velikomoravski deželi kršanstvo vpeljala. Kako deleč je ta velikomoravska država segala, nismo v šoli nikdar čuli. Razun rajnih duhovnikov: Cvetka in Krempeljna ni bil noben slovensk duhovnik „Fachhistoriker“, al ta pravlica je starejša kakor Cvetko in Krempelj, ktera tudi nikdar nista v Jarenini pastirovala. Duhovniki je tedaj niso

*) Še ena cerkev se omenja iz one dōbe, in sicer: Lindoves. Ze rajni Krempelj („Dogodivšine“ stran 101) jo je iskal na Cerkevniku, kjer je stala iz prvega malonedeljska farna cerkev, in z vso pravico. Malonedeljska ves Drakonjci, v kateri Cerkevnik leži, se v starih pismih imenuje Linddorf, Lindoves, in znano je, da se je drak v stari nemščini velel: Lind, po Grimmu: der schillernde, primeri slovaško: šarkan, drak, od: šariti, schillern, glitzern, glissen itd. Kaj pa, da bi ravno na prijetnem Cerkevniku moji pridni rojaki Šavničari postavili v čast sv. Cirila in Metoda, kakor tudi v spomin rajnemu A. Krempelju, kterege ste tako močno častili, kakošno lepo kapelo leta 1863. Na noge Šavničarji!